

obitu Judæ Sancti usque ad absolutum Talmud. Sed hujus consecuti Operis epocha incerta, cum alii susceptum Talmud Jerosolymitanum paulo post obitum Judæ autumaverint; Babylonicum vero non nisi 100. annis ferius digestum est. Alii ejus exitum componunt cum tertio sæculo Ecclesiæ, alii cum quarto, alii cum quinto. Pater Morinus non nisi ante exitum octavi sæculi elucubratum defendit.

Hos Doctores Misnæ Interpretes excipiunt *Seboraimi*, i. e. Doctores dubii, sive incerti, quorum etiam incerta epocha ob Perfarum Regis, uti quidem ferunt (s), persecutionem. Post obitum Judæ Sancti, Scholæ & scientiæ, uti supra animadvertimus, in Transjordanica circa medium tertii sæculi transmigrarunt. Octava classis est Sapientum *Geonim*, vel excellentium; quo se titulo distinxerunt Doctores Babyloni, agentes Soræ, Pondebitæ, Nahardæ, & alibi usque ad annum 1037. Ultimam tandem classem habent vulgares Rabbinæ, apud Judæos hodie usque agentes iis in locis, ubi Religionis suæ liberum exercitium obtinent. Porro tota horum Rabbinorum gens in tres sectas distinguitur, in Rabbanistas, Cabalistas, & Caraitas, quorum singulis peculiaris est agendi ratio. Rabbanistæ inhærent traditionibus & interpretationibus, contententes traditiones omnes in Talmude relatas à Moysæ in monte Sinai instructo derivatas profluxisse, non secus ac Legis doctrinam; quare eodem autoritatis gradu, quo Legem ipsam, recipiunt. Cabalistæ latentis cujusdam & mysticæ scientiæ arcanum custodiunt, quod scilicet sub verbalibus quibusdam, verborum lufibus, supputationibus, atque ad arbitrium excogitatis literarum consimilium affinitatibus compendii sibi traditum fibique referatam affirmant. Caraitæ literam Legis scriptæ præ ceteris tenent; traditiones vero non indiscriminatum omnes admittunt rejiciuntque; quare inter Doctores omnes Synagogæ, ingenii indole & discretione præstant.

Tres priores Doctorum classes à Moysæ usque ad captivitatem Babylonicam certum successione gradum, sicut & doctrinæ, si quæ alia unquam, infallibilis traditionem constituunt; universa enim ejus autoritas non ex alio repetitur, quam è Spiritu Sancto Doctores ejus successione sin-

gulos afflante. Quamvis enim prona in fabulas Rabbinorum in doles tenebris quibusdam asperferit successione Patrum inagæ Synagogæ; veri tamen genuinæ traditionis radii internitent, cum ad eam usque ætatem Israel vera esset Ecclesiæ, nec specialis Sancti Spiritus Providentia ejusdem Ecclesiæ Optimates penitus destitisset.

Verum post Jesum Christum, Urbemque Metropolitim à Romanis everfam, passim tenebræ, fabellæ, & doli Historiam Hebræorum invaserunt, è quibus alta rerum ignorantio in eorum Scholis, in mentibus caligo. Lumine enim Sancti Spiritus destituti, plenâ etiam in luce excurrere coguntur, & spectra quædam sectantes, veritati, quamquam aliqui pronæ, & nullibi non se eorum manibus offerenti, terga vertunt. Sive enim quis Libros spectaverit, quorum illi post Scripturas autoritatem suscipiunt, ut Misnam, Gemarram, Thalmudes, Targumin, sive Commentarios in eisdem Libris ab illis scriptos, sive Historias, vel interpretationes Scripturarum, sive de Dogmatibus scriptas controversias, inserta omnia anilibus, & plusquam puerilibus fabellis deprehendit. Undique sese lestoribus ingerunt argumenta gentis pervicacissimæ, quæ criminum suorum merito, stolidæ mentis ludibriis relicta est.

Porro corruptendæ doctrinæ atque minuendæ Hebræarum scholarum gloriæ prima ratio, insitæ genti in errore pervicaciæ accepto referenda est. Postquam enim in tantam prorupit audaciam, ut Jesum Christum repelleret, ipsa vicissim à Deo & veritate repulsam passa est. Alter exinde corruptionis fons erupit, defectus nempe infallibilis autoritatis, quam opinionum suarum certam regulam sequerentur; cum interim insitis præjudiciis & magistræ errorum ignorantia in sinistra raperentur. Ex quo nempe concedere S. Spiritum doctrinæ hominum coegerunt, divinis traditionibus substituerunt humanas, & privatorum doctorum opiniones veterum Prophetarum ejusdemque Moysis autoritati preposuerunt; dissidium, error, pervicacia & ignorantia omnia illorum invasit. Cum interim Ecclesiæ Catholica contrariâ planè agendi ratione fidei depositum sanctè servavit, ac Doctrinæ unitatem & veritatem in omnibus studiis dogmatibusque suis assererit.

DISSERTATIO DE RE VESTIARIA HEBRÆORUM.

Duo potissimum vestium genera apud veteres Hebræos spectantur; tunica nempe & pallium, quorum illam subuculæ loco habebant, pallio pro extimâ veste utebantur. Nec alia erat familiaris vestendi ratio apud Ægyptios, Persas, Babylonios, Græcos, & Orientales plerisque, mares aequè, & foeminas. Quamquam muliebres vestes, ac maximè pallium, alterius essent à virilibus formæ; & cum rarè foemina eodem pallio uterentur, idè ab Herodoto assertum legimus, Ægyptias foeminas unicâ tantum veste usas, cum viri duplicem haberent (1).

Tunica simul & pallium vestes illas componebant, quas Scriptura par vestium seu *mutatoria vestium*, integram nempe absolutamque vestem appellat. Ita Naaman dono obtulisse Eliseo legimus 4. Reg. 5. 5. *decem mutatoria vestium*, nempe decem tunicas cum pari numero palliorum. Cum verò non idem ac nostrorum temporum usus per eam ætatem obtineret, ut vestes forfice componerentur & acu, neque toties mutarent vestendi mores, plures in usum paratas vestes, sicut manus aliis tradendas, divites in suis vestiaris reservabant. Nostræ etiam ætate apud Turcas obtinet, ut Legati Principum, cum abeundi licentiam ab iisdem Turcis petierint, vestimentis donentur.

Moysæ referente legimus, primæ vos mortalium patres amplioribus quibusdam zonis è foliis ficum pro veste usos (u), quas deinde Deus in tunicas pelliceas reformavit (x). Hæc primorum mortalium res vestiaria tandiù obtinuit, quandiù limum, lana, & gossypium concedere ruderè illud vestium genus non coegit. Creditur Nohema soror Tubalcham (y), eadem faciliè quæ veterum Minerva, omnium prima nendi artem, simul etiam telas pannosque conficiendi, invenisse; sed ita in morem concessum est, ut primæve etiam pelliceæ vestes retinerentur, quemadmodum ex Levit. 11. 32. & 13. 48. 49. 51. 52. & 15. 17. Num. 31. 26. intelligimus. Prophete maximè pelliceis vestibus delectabantur (z); nec in usum erant apud Persas, Gallos (a), Scythas (b), Æthiopes, Ægyptios, Arabes, quorum plerisque nostræ etiam ætate eadem vestendi consuetudo manet.

Vulgares tunica lino gossypiove constabant; utriusque enim generis parent in-

descriptione vestium Sacerdotalium, & Leviticarum apud Hebræos. Mentio ibi de tunicis lineis, Hebræicè *Bad* (c), de carbasis, Hebræicè *Scheseb*, quas tamen è gossypio potius textas, ad Exod. 25. probavimus. Nec inviti concederemus aliquem fuisse, sed rariorem lanæ usum in tunicis.

Quæ leguntur Gen. 37. 3. de tunica Josephi, & 2. Reg. 13. 8. de tunica Thamar filie Davidis, mirè torquent Interpretes. Hebræum enim habet *tunicam passim*, quod Septuaginta, & S. Hieronymus vertendum maluerunt *tunicam polymitam*; alii reddunt vestem pluribus pannorum laciniis varii coloris, alii tandem tunicam opere phrygio ornatam. Moyses de industria observat, hanc tunicam à parente Jacob filio Joseph paratam, quod eum præ ceteris fratribus amaret; ex quo atrox invidia in puerum apud alios fratres conflata. Author Libri Regum indicat, eâ tunicâ pro more regii generis foeminarum Thamarum indutam.

Non inviti credimus, *tunicas passim* ejusdem fuisse generis cum iis, quibus Principes foemine hodie usque in Oriente utuntur; constant autem longioribus quibusdam subuculis è tela, radiis, vel lineis alterius coloris distinctâ, & sæpè auro, argentoque variatâ. Virilis infra genua non descendit, quemadmodum & manicis est brevioribus, nec infra cubitum; muliebres longior, & manicis ad oram amplissimis, inde verò ad humeros usque sensim strictioribus. Aquila pro *tunica passim* reddit *vestem stragulatam*; Symmachus tunicam manicatam. Herodotus tunicas Ægyptias lineas esse narrat (d), ad extremam oram laciniis ornatas.

Alterius etiam generis tunicas, *strictas* vel *arctas* vocant, in usum Sacerdotum legimus Exod. 28. 31. Ambiguæ originalis voces Interpretes inter se committunt; alii enim vestem ornamentis, & laciniis divitem reddunt; alii auro, gemmis, vel unionibus variatam; alii disseminatam pictis oculis vestem, instar caudæ pavonis; alii verò vestem radiis quibusdam, vel asperâ superficie scitè distinctam. Nos in Commentario ad Exodum pro veste texturâ firmioris, & fortè polymitâ interpretati sumus.

Muliebres tunica virilibus per omnia similes, non nisi prolixitate, & ornamentorum genere distinguebantur. Quamvis enim utraque manicatæ essent, laciniis ornatæ, amplioribus tamen, & tenuioribus foemine utebantur. Hæc de illis produnt

s Vide Basnag. hist. Jud. l. 10. c. 2. 2. 2.

t Herod. l. 2. c. 36.

u Gen. 3. 7.

x Gen. 31. 21.

y Gen. 4. 22.

z Hebr. 11. 37. & 4. Reg. 1. 8. a Casar Comment. l. 6. b Just. l. 1. Sec. nec. epist. 90.

c Levit. 16. 6.

d Herod. l. 2. cap. 81.

Itinerantes, dictis ea de re. Veterum per omnia ad stipulati. Ferventis regionis clyma leviores, amplioresque tunicas exigebat (e).

c Manil. Astro. nom. l. 4.

Et Syria Centes, & laxo Persis amictu, Vestibus ipsa suis barens.

Sacrificium Antonini filii Moeſe Halagabalo Numini oblatum describens, ait Herodianus; Myſtas exta victimarum ferentes fragulis tunicis amictos, & manicatis inſtar Phoenicum, diſtinctis in medio purpureâ quadam lineâ, seu fortè purpureâ quadam Zona adſtriſtis; verbis enim ambiguis (f) utitur.

f Herod. l. 5. cap. 13.

Cùm domi ſe continerent, fragulam veſtem fluere permittebant; domo exeuntes, ſive in agrum tendentes, ſive itineri ſe accingentes, ne longior veſtis impedimento eſſet, ſive fluentem reducebant, ſive cingulo adſtriſtam coercebant. Jeſus lavandis pedibus Apoſtolorum ſe componens, depoſito pallio, lineo baltheo tunicam cinxit (g). S. Petrus in carcere detentus, accingere ſe ab Angelo, aſſumptiſque ſandalis abire juſſus eſt (h). Jeſus Chriſtus vitio vertit Phariſæis, quòd fragulis veſtibus, ſive tunicis ſeſe oſtentarent (i), ſuperbiæ ſuæ fomentum, eamque, quam ſupra cæteros affectabant, authoritatem veſtium gravitate quærentibus. Interdum alia ſuper aliam tunica addebat. maximè argente hyeme; ita cùm Sacerdos Caiphas loquentem Jeſum audivit, quaſi blaſphemantem ferre non poſſet, veſtimenta ſua, ſeu tunicas ſuas ſcidiſſe traditur Marc. 14. 63. Iter habentes ſuas habebant mutatorias veſtes, à quibus tanquam ſuperfluis abſtinendum mandans Jeſus Chriſtus, vetat Apoſtoliſ, ne duas tunicas deferant, ſed uni ſe Providentiæ totos committant (k).

g Jo. 18. 10.

h Act. 12. 18.

i Marc. 12. 38. Luc. 20. 46.

k Matt. 10. 10.

In tunicis album colorem amabant; quòd ſpectat illud Eccleſ. 9. 8. ad jucundioris vitæ amatores: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida*. Nec aliâ, quàm candidâ veſte inſignis curruque veſtus Salomon ipſe prodibat, teſtante Joſepho Antiq. l. 8. c. 2. atque ſuffragante Jeſu Chriſto, qui Matt. 6. 28. univerſam Regis illius gloriam multum liliis (ſloribus ſanè inſigni candore nitentibus) conſeſſiſſe perhibuit. Angelos plerumque candida veſtis diſtinguebat (l); nec ſolemnes Therapeutarum veſtes, teſte Philone de Vita Contemplativa, alium colorem præſerebant. In conſpectum Domini venturus populus lavare, ac mundare veſtes à Moſe jubetur. Apud Ægyptios, Babyloſios, Græcos remotiſſimâ antiquitatis mos ille in Feſtis obtinebat, de quo Horat. l. 2. Sat. 2.

l Dan. 2. 9. Jo. 20. 12. Act. 1. 30.

Ille *reposita, natales, alioſque dierum Feſtos albatuſ celebret*. Interdum apud Hebræos tunica erant inconſutiles ad texturam elaboratæ. Hujus generis ſpectabantur tunica Sacerdotales, & tunica Jeſu Chriſti, quemadmodum de illis in Exodo 28. de alterâ verò ex S. Joanne 19. 23. intelligimus (m). Ejuſdem operis tunicas ſimplices, & modicis

m Vide noſtr. Comment. ibid.

adeò impenſis paratas, ut intra menſem à muliere conficerentur, Sacerdotibus Plato de Legi. l. 12. præſcribit. In lecto ita cubant Hebræi, ut nullâ tunicâ (n), aliâve veſte corporis nuda protegant, quòd à noſtra ætate alienum, in totâ antiquitate apud cæteras etiam gentes ſpectatur. Clauſa, undique tunica & in ſuperiori tantum parte ſeſa, inſerto per foramen capite inducebatur.

Cum ad agendum aliquid, ſive ad iter habendum ſeſe inſtruebant, cingulo adſtriſta tunica corripiebatur. Porro cinguli varium erat pro dignitate ſingulorum pretium. Magnificentiſſimis Opimatus & divites utebantur. Pro Sacerdotibus prolixa, latiora, polymita, nec inſirmi pretii, quemadmodum hodie etiam apud Orientales obtinent (o); principibus viris non diſſimilia erant, quamvis pretio majora, adſtriſtumque tenebant, inter tunicam nempè & cingulum, enſem vel gladium. Mulier fortis, de qua Proverbiorum 31. 24. pretioſi operis cingula à ſe contexta Phoeniciis Mercatoribus vendebat. Conſtabant autem lino opere phrygio, auroque diſtincto. Zonis aureis accinctos Dei Filium Angeloque S. Joannes in Apoc. 1. 13. & 15. 6. ſpectavit. Pro crumenâ cingulo interdum utebantur, quòd tum è pluribus Scripturæ (p), cùm ceterorum populorum, exemplis intelligitur.

Prophetæ & tenuiores quique pelliceis cingulis utebantur, quemadmodum de Elia & S. Joanne Baptiſta memoriæ proditum eſt (q); quin & funibus in lugendis funeribus adſtriſtos Veteres colligimus ex Iſai. 3. 24. Et pro zona *funiculos*, ait ille ad filias Sion. Cum trite aliquid accidiffet, ſacco accingebantur. Mandat Deus Iſaiæ 20. 2. ut ſublato è renibus ſacco, nudis pedibus ambulet, quòd ſcilicet triſti eo habitu futuram Ægypti captivitatem deſignet. Porro eam veſtem aſperitatem affectabant Pſeudo-Prophetæ; quòd credulis populis oſtentatione vitæ rigidioris imponerent (r). Cæterùm in fervidis regionibus commodiſſimè accidebat tenuioribus agreſtibusque viris, ut omni vel ferè omni veſtium pondere relevati, ſive in privatis ædibus ſive in agro vim ætius tolerarent (s). Plerumque omni veſte nuda captivorum utriuſque ſexuſ corpora, quòd quidem ingenuis foeminis moleſtiſſimum erat, & muliebri factui deprimendo perquam incommodum, qua de re crebra Prophetarum in illas minæ (t).

Femoralia apud noſtræ ætatis foeminas Orientales obtinere; ſed hujus moris apud Hebræos veteres nulla apparent veſtigia. Sacerdotibus quidem ad Altare aſcendentibus Moſes Exod. 28. 42. & 39. 27. præſcribit; Hebræis etiam omnibus poſitum erat in moribus ut in equum aſcendentes, ſive in colendis agris ſeſe exercentes, femoralium ſive zonarum quoddam genus adhiberent, quibus renium nuda & coxendicum quoque protegerent. Jeremias 13. 1. juſſus à Domino in ſpecu quodam ad Euphratem cingulum ſuum ſive femoralia occultavit; nec aliud fortè veſtium genus inſinuat Act. 19. 12. ubi

n Cant. 5. 3. Expoliavi me tunicâ meâ, quomodo induar illâ?

o Exod. 28. 4. 39. & 39. 5.

p Matt. 10. 9. Mar. 6. 8.

q 4. Reg. 8. Marc. 3. 4. Marc. 1. 6.

r Apoc. 11. 3.

s Vide 1. Reg. 19. 24. Job. 24. 9. 10. Iſai. 20. 2. Mich. 1. 8.

t Iſai. 3. 17. & 20. 4. Jerem. 13. 26. Thren. 4. 21. Exech. 16. 37.

ubi præſentiſſimum fuiſſe morbis remedium legimus ſudaria, & ſemicinctia, contactu corporis Apoſtoliſ confecrata. Lino plerumque nativo colore conſtabant.

Puellis familiares erant anſulæ, ſive zona ſinum & pectus ſtringentes; *Faſcia peſtoralis*; incertum tamen cujus formæ & materiæ. Hebræum *peſigil* Iſai. 3. 24. quòd S. Hieronymus & Symmachus reddunt *faſciam peſtoralem*, apud Septuaginta eſt, *tunica clavata purpura*; apud Aquilam *cingulum exultationis*. Quo verò loco Jeremias 2. 32. S. Hieronymus habet *faſcia peſtoralis*, viſ Hebræici vocabuli ſonat potiùs monile, ſive anſula; & facile idem eſt quòd apud Veteres *redimiculum*, vel *succinctorium*, exhibeturque in tabula Iſidis. Porro genus eſt prolixioris zone, quæ collum complexa & per ſcapulas deſcendens, ſupra pectus & infra mamillas decuſſatur; tum utriuſque oræ ad lumbos amplexu, velut cingulo quodam muliebris tunica ad pedes uſque pertingens adſtringitur; ſed de illa ſuſius ad Exodum actum eſt.

Extimam veſtem viris potiſſimum familiarum pallium exhibebat, laneum illud plerumque, ſive pelliceum, colore vario. Precioſiſſima purpureo ſive rubro ſaturo nitebat. Duo hominum genera, pauperum nempè & locupletum, indicans Eccli. 11. 4. his potiſſimum characteribus utroſque deſignat: *Ab eo qui utitur hyacintho & portat coronam, uſque ad eum qui operitur lino crudo*.

De palliorum forma apud Hebræos non ſatis convenit. Dominus diſtinguendum populum hereditatis ſuæ à cæteris ipſâ veſtium formâ decernens, jubet Hebræos ad quatuor pallii angulos vittas quadam hyacinthinas adjungere, ut & in veſtium extrema ora ſimbriam; nihil tamen de colore decernit (u); utrumque, ne unquam populum ſe ſeſe & filios Domini obliſſicerentur. Porro eas ſimbrias ne reſpuiſſe quidem Dominus ex historia Hamorrhoiſæ, tactu ſimbriæ illius ſanitati reſtitutæ, apparet (x). Phariſæi religionis ſuæ oſtentandæ gratiâ ampliioribus utebantur (y). Minitatur Dominus exercituum ſe furoris ſui gladium in Iſraelitas, qui *induti ſunt veſte peregrina* (z).

u Vide Num. 15. 38. & Deut. 22. 12.

x Matt. 9. 20.

y Matt. 23. 5.

z Soph. 1. 8.

a 1. Reg. 15. 27. & 24. 5. 12.

b 1. Reg. 15. 25.

c 1. Reg. 24. 12.

opere expreſſa, adjectis altero ordine aureis tintinnabilis (d).

d Exod. 28. 34. & 39. 24.

Judæi recentiores ornamento quodam, utuntur, quòd pallio veteri ſubſtitutum facile credimus. Frutum eſt enim panni vel lini, quatuor anſulis ad latera inſtrudum. Eſt autem duplicatum, cujus una pars anteriùs, poſterior altera pender. Hærent autem ſcapulis ambæ illæ partes, funiculis quibuſdam utrinque devinctæ. Vocitant ornamentum illud *barba canephot* (e), i. e. quatuor angulis ſive quatuor alis. Eſt autem, uti ſupra innotuit, brevior veteris pallii ſimilitudo, quæ proinde ad noſtras tunicas, ſive dalmaticas antroſum & retroſum pendentes, atque in ſuperiori parte foramine, inferendo capiti inſtrudâ accèſſiſſe videtur. Nec ſanè ab eo veſtis genere abluſiſſe pallium videtur, niſi vittis ad quatuor angulos & lacinias in lymbo.

e Buxtorf. Synag. c. 4.

Hæc tamen pallii deſcriptio mihi ſuſpicioſa arguitur, 1. Quòd pallium Orientale quadrato eſt oblongo, facile in omnes figuras transformando; poteſt infra & in nem ſenſum torqueri, poteſt eodem caput obduci, ut in lectu, in pluvia, in aſtu ſolis; uno quodam hæret infra collum peſtori & ſcapulis. Uno verbo pluribus idem ſufficit uſibus. 2. Scriptura de pallio agens indicat, totum eo corpus protegi, velari & indui, ſub pallio latere hominem, & aſſum illud nullo negotio, ſtatimque dimitti; quæ ſimul omnia nunquam devincto corpori paludamento quadrant. 3. Tandem *Thaled* vel *Thalet*, quò Judæi orantes in Synagogis utuntur (f), vetus illorum pallium referre videtur, nec multum à pallio Orientali noſtræ ætatis abluſit. Nullo ſuperiori foramine inſtruitur, ſed vel ſcapulis imponitur, vel capiti, ſive ante oculos pender, quòd ſcilicet aditu rebus exterioribus prohibito, mens intra ſe magis magiſque colligatur. Quare maluerim huic potiùs ornamento veteris Hebræici pallii ſimilitudinem vindicare, quàm alteri *barba canephot*.

f Leo Moden. Carem. Jud. p. 1. n. 5. & 11.

Pallium muliebre ſeu velamen, quòd faciei obducebant, quoties è domo in publicum prodirent, fatiſ ab altero, de quo modò, diſtinguitur. Rebecca in occurſu Iſaacum proſpiciens, ſtatim faciem velavit (g); & Abimelech Rex Geraræ intelligens Saram à ſe raptam, conjugio cum Abrahamo copulatam, ſotorem tantum ipſius antea ratus, viro uxorem reſtituit, dono ſimul datis Saræ 1000. denariis argenti, quibus, ait, velum oculis tuis imponendum emas [h]. Thamar ampliori velo teſta, cum Juda incognita coivit (i). Jubet Apoſtolus foeminas non niſi capite obducto velamine in Eccleſiam prodire (k). Quantæ autem illud eſſet amplitudinis intelligimus ex Ruth, quæ non modicum frumentum ex Booz in pallio acceptum ad Socrum retulit. Omnium, qui Orientis loca peragrarunt, teſtimonio diſcoimus, foeminas earum regionum univerſas ampliori aliquo velo teſtas incedere; & Arabes quidem foeminas perpetuum ve-

g Gen. 38. 14.

h Gen. 20. 16.

i Gen. 28. 14.

k 1. Cor. 11. 5. 6.